

Børnehaveferie og forestillinger om børn, familie og daginstitution

Dil Bach & Karen Ida Dannesboe

Artiklen undersøger, hvordan tidsforbrug, tempo og samvær mellem børn og voksne i ferieperioder i børnehaven og familien knytter an til forestillinger om børn, familie og daginstitution. Ferien blev opfundet i 1800-tallet som en periode, hvor der pauseres fra skole og arbejde. Det ligger i begreberne skole- og industriferie. Imidlertid har vi ingen ord for mindre børns ferier, og daginstitutionen holder ofte åbent, når skolen er ferielukket. Samtidigt betones små børns behov for ferie med familien. Artiklen viser, at ferieperioder i børnehaven er kendetegnet ved en rolig rammesætning, der matcher en forestilling hos voksne om børnehaven som et hyggeligt sted. Fra børnenes perspektiv er det dog mere sammensat, og artiklen diskuterer forståelser af børnehaven som børns arbejde. Tilsvarende forbindes ferie i familien med fred og ro, men den kan i praksis være hektisk. Den faktiske familie udgør nemlig også en slags arbejdsplads med mange forskellige projekter og behov at dække.

Tid, Ferie, Børneliv, Daginstitution, Familie

Indledning

Ferien blev opfundet i 1800-tallet som en særlig periode, hvor tempoet sættes ned og der pauseres fra skole og arbejde (DR 2017). Det ligger i begreberne skole- og industriferie og er forbundet med arbejdstageres rettigheder og et politisk bestemt antal skoledage. Imidlertid har vi hverken ord eller regler for mindre børns ferier, og daginstitutionen holder åbent i store dele af de perioder, skolen har ferielukket. En rundspørge blandt 1377 daginstitutioner viser, at 51 procent af dem vurderer, at de har børn, der ikke holder sommerferie (DR 2018). Spørgsmålet er, hvad denne organisering og sprogbrug afspejler ift. samfundets forståelser af små børn, daginstitution og familie.

På den ene side synes små børns ferie at være samfundsmæssigt usynlig i den forstand, at den sprogligt og organisatorisk er mindre fremtrædende. På den anden side, er der en forestilling om, at børn har godt af at tilbringe tid med familien og en bekymring for små børn, der ikke holder ferie nok (Lindgren 2016, Dannesboe et al 2020). Disse forestillinger synes at være præget af, at højtider og årstidsbestemte ferier er spundet ind i idealer om familietid, hvor samvær og særlige aktiviteter vægtes højt (Löfgren 1996).

Der synes således at være en ambivalens i de måder små børns ferietid opfattes, som både udpeger børnehaven som et sted, børn kan tilbringe store dele af ferieperioderne og betoner behovet for samvær i familien.

Vi er optaget af ferietid i små børns liv, fordi ferie som sagt forbindes med en pause fra hverdagen ift. tidsrytmer, tempo mm. Ser vi på nutidens arbejdsmarked og pædagogiske institutioner som daginstitution og skole, så er hverdagen kendetegnet ved en oplevelse af tidspres forbundet med øget acceleration og tempo (Clark 2022). Vi ønsker at undersøge, om dette også gælder i ferieperioderne i små børns liv. Således fokuserer vi på hvilke tempi og rytmer, der præger ferieperioder i daginstitutionen men også i familien og hvilke samfundsmæssige forståelser af små børn, familie og daginstitution, det afspejler.

Metode

Artiklen baserer sig på etnografisk feltarbejde i børnehavedelen af en integreret institution, som vi kalder Vestby daginstitution. Feltarbejdet fandt sted hen over ferieåret 2023-24, men vi har også udført feltarbejde i institutionen tidligere. I 2021 beskrev en pædagog familierne i børnehaven som *jævne folk* (Bach 2024), og institutionen ligger i en landkommune, der har kæmpet med relativ fattigdom. I de senere år har Vestby dog undergået et vist demografisk skift, hvor flere fra middelklassen er flyttet ind, tiltrukket af billige huse en times kørsel fra København. Lederen talte således om *nye familier* med bl.a. et andet forhold til tid: *sådan lidt ish-agtige, vi kommer kl.10-ish*. Kort sagt var det i '23-'24 en ret blandet forældregruppe af både nye og 'gamle' familier. Blandt forældrene var der både ledige, ufaglærte og faglærte, kunstnere, professionsuddannede, akademikere mm.

I '23-'24 besøgte vi børnehaven i alle ferieperioderne samt i dagene lige op til og efter (og enkelte gange også uden for disse perioder). For at få indsigt i tidsorganisering og tempo i børnehaven deltog vi i og observerede pædagogiske aktiviteter, måltider, leg mm. Vi fokuserede på storegruppen, dvs. de børn, der havde alderen til at starte i skole efter sommerferien. Påsken var det eneste tidspunkt, hvor børnehaven var lukket lige så længe som skolen. Her lykkedes det os at komme på besøg i en af familierne og få indblik i, hvordan ferie med familien kan være. Vi har yderligere interviewet seks familier om deres prioriteringer og organisering af hverdagsliv og ferietid. Derudover har vi interviewet enkelte pædagoger, ligesom vi har ført uformelle samtaler med personale og børn. De forskellige samtaler har givet os indblik i aktørernes forestillinger om ferierne. Trods familiernes forskellige arbejdssituationer og socio-økonomiske baggrunde, så er der gennemgående mønstre i empirien på tværs af familierne. Det er disse mønstre, vi forfølger i analysen og således ikke forskelle mellem familier.

Under feltarbejdet og efterfølgende har vi fulgt etiske retningslinjer og informeret deltagerne om vores undersøgelse, indhentet samtykke, anonymiseret steder og personer mm., jf. GDPR. Der er tale om et kvalitativt studie, hvis udsigelseskraft ikke ligger i repræsentativitet, men i et dybdegående indblik i, hvordan mere generelle vilkår præger en lille gruppe menneskers liv. Netop fordi disse vilkår er mere udbredte, vil studiet formentlig vække resonans hos flere og have bredere relevans.

Analytisk ramme

For at forstå praksisser i børnehavebørns ferieperioder og dertil knyttede forestillinger om børn, familie og daginstitution trækker vi på teorier om tid, der kobler det upågtede og selvfølgelige med strukturelle og samfundsmæssige forhold. Med inspiration fra Elias (1992), Zerubavel (1982) samt Frykman og Löfgren (1979) anskuer vi tidsopfattelser og måder at forvalte tid som tæt forbundet med samfundsformer, kulturelle forestillinger og sociale konventioner i forskellige historiske perioder. Den samfundsmæssige udvikling med øget arbejdsdeling og afhængighed mellem forskellige grupper har skabt et større behov for standardisering, koordinering og forvaltning af tid, hvilket præger sociale relationer og adfærdsformer (Elias 1992, Zerubavel 1982). Jo mere sammenflettet sociale netværk er, jo større bliver presset på det 'rette' tempo, timing, allokering og varighed af alles bevægelser i forhold til hinanden (Nissen 2024). I dette perspektiv socialiseres børn ind i dominerende opfattelser og måder at måle og forvalte tid, så disse bliver en del af den habituerede adfærd og selvkontrol. Med andre ord bliver den samfundsmæssige civiliseringsproces integreret med den individuelle (Elias 1939/1994). Tidssocialisering eller -civilisering sker i familier og institutioner, og Darmon (2018) påpeger, at der kan opstå definitionskampe ift. passende måder at forvalte tiden. På den måde kan dominerende opfattelser og forvaltning af tid belyse centrale socialiseringsbestræbelser og forestillinger om børn, familie og daginstitution.

Måder at opfatte og anvende tid på er knyttet til moral (Nissen 2024, Frykman og Löfgren 1979). Ifølge Nissen er "organiseringer i tid og med tid [...] aldrig blot praktiske forordninger eller fysiske lovmæssigheder, [...] tidslogikkerne er meddefinerende for det, der opfattes som rigtigt og vigtigt i dagligdagen" (Nissen 2024:218). Mens Löfgren (1996) taler om moraløkonomier ift. familiers tidsorganisering, taler Nissen om institutioners tidsmoral. Således sætter hun fokus på en mere eller mindre upågtet, men dog styrende logik for socialiseringsprocesserne og hverdagslivet i institutionerne (Nissen 2024). Inspireret af begge undersøger vi tid som princip for organisering og moral ift. børnehaveferier. Selvom daginstitutioner ikke har faste skemaer som skolen, så er de i lighed med andre pædagogiske institutioner præget af tidsstrukturer, planlagte aktiviteter og tilbagevendende begivenheder og ferieperioder. Vi er optaget af, hvordan tid forvaltes i ferieperioderne i små børns liv, og hvad der anerkendes som værdifulde eller moralsk korrekte måder.

Når vi undersøger, om og evt. hvordan organisering af tiden ændrer sig i ferieperioder, kigger vi bl.a. på tempo. Her henter vi inspiration i Batesons begreb om metakommunikative rammer (1969) og Ploug Hansens brug af begrebet (1995). Metakommunikative rammer er eller afgrænser mængden af budskaber eller meningsfulde handlinger i en bestemt tidsperiode. Dette indebærer, at det indenfor rammen skal tolkes på en anden måde end det udenfor. Aktørerne behøver ikke at være bevidste om rammen, men den har en grad af virkelig eksistens, idet den påvirker adfærd mm. (Bateson 1969). Ploug Hansen (1995) bruger Batesons rammebegreb i sit studie af en afdeling for kræftsyge. Hun viser, hvordan sygeplejerskerne indrammer de fleste dage som ”travle” og kun enkelte som ”rolige”. Dette præger fx deres gangart, som enten bliver hurtig eller langsom, også selvom de vilkår, der var præmis for rammen, ændrer sig. I gennemlæsningen af vores empiriske materiale har vi ligesom Ploug Hansen fundet, at visse tidsperioder – både i daginstitution og familie - indrammes som rolige. Dels taler forældre og personale om ferieperioderne som mere *rolige* eller *stille*, dels oplevede vi det i praksis, især i børnehaven, som var der, vi primært lavede deltager-observation. ”Rolig rammesætning” er således vores analytiske greb, men samtidigt er ordet *rolig* også en emisk term, som personale og forældre bruger i flæng med *stille*, *at have tid* etc.

Endelig inddrager vi litteratur (fx Clark 2022, Wajcman 2015), der på forskellige vis beskæftiger sig med et igangværende opbrud med den standardiserede og ”industrielle tid”, som Elias m.fl. fremanalyserer, hvor aktiviteter er opdelt i ensartede blokke af tid; arbejde og arbejdsfri-tid. Inspireret af Rosa taler Clark (2022) om nutidens samfund som et højhastigheds- eller accelerationssamfund, hvor man hele tiden ser frem, men sjældent tilbage. Hun påpeger, at de senere års uddannelsespolitik og curriculumudvikling har skabt en øget vægt på hurtig progression og modning før tid. Clark er kritisk og advokerer for langsom pædagogik med plads til fordybelse og nærvær. Hun tilbyder et mere kvalitativt temporalitetsbegreb og taler om ”tidsfuldhed”, dvs. perioder af uplanlagt og uforstyrret tid. I Clarks arbejde betones langsom pædagogik som et ideal, men vi anvender det til at se på forskelle i tempo og tidsforvaltning i børns liv. Her er vi - inspireret af Wajcman (2015) - opmærksomme på, at det langsomme og det hurtige ikke nødvendigvis er modsætninger, men blandes, er gensidige og forudsætter hinanden. Ifølge Wajcman er familier i nutidens digitale tidsalder således ofte præget af en mere multipel tid, hvor mange slags aktiviteter og tidsligheder blandes og praktiseres samtidigt.

Børnehavens forestilling om familiens feriepraksisser

Jo yngre børnene er, jo mindre ferie får de, sagde lederen af Vestby daginstitution i efteråret ’23, hvor vi fortalte, at vi ønskede at undersøge børnenes ferier – og han tilføjede, at de fleste vuggestuebørn slet ikke holder efterårsferie. Blandt gruppen af de større børnehavebørn fremgik det af en ferieafkrydsningsliste, at ca. halvdelen skulle holde noget efterårsferie.

Nogle var krydset af til at komme hele ugen, andre til at komme nogle af dagene, og atter andre til slet ikke at komme. Lederen fortalte videre, at hvis der var skole-søskende, så fik de yngre børn måske også noget ferie, fordi de lidt større kunne tage sig af dem. Alt i alt mente han, at den begrænsede ferie for de yngre handlede om, at de var for små til at passe sig selv og om forældrenes arbejde – ikke alle forældre kunne bare holde fri.

Selvom der blandt personalet således er en vis forståelse for, at forældre kan have forskellige muligheder for at holde ferie med deres børn, er der ligeledes en opfattelse af, at børn har brug for at holde fri med familien. Forventninger til forældrene om at holde ferie med deres børn kommer til udtryk, når personalet spørger til ferieplaner, minder om ferieafkrydsningslisten eller taler i positive vendinger om afholdte eller kommende ferier (Dannesboe et al 2020). I lighed hermed fortalte lederen også, at institutionen skubbede lidt på for at få familierne til at holde ferie. Han var derfor glad for, at de havde helt lukket to uger i juli, hvor familierne kun blev tilbudt fælles kommunal pasning: *Du har måske lidt sværere ved at aflevere dit barn et andet sted.*

Personalets blik på og vurdering af forældres forvaltning af ferietid med deres børn er præget af institutionel tidsmoral (jf. Nissen 2024, Frykman og Löfgren 1979). Her udpeges moralsk gode forældre som dem, der investerer tid i deres børn og ikke sætter mange krydser på ferielisterne. Samtidig etableres en umoralsk forældrefigur, som er de forældre, der sætter mange pasningskrydser og afleverer deres børn i institution i ferierne, selvom det ikke er bydende nødvendigt. Her betragtes institutionspasningen som en dårlig prioritering. Den tidsmoral, der kommer til udtryk her, trækker på idealer om familien. Lindgren (2016) peger på, at forældreideal i den vestlige verden er forbundet med tid og moral. Når intensivt og børnecentreret forældreskab er blevet en stærk norm (jf. fx Faircloth 2014), bliver det at bruge tid med sine børn anset for værdifuldt. 'Familietid' og 'kvalitetstid' er del af et kulturelt repertoire, der betoner denne sammenhæng mellem tid og det gode familieliv (Brannen 2005). Dette synes afspejlet i daginstitutionens forestillinger om ferie med familien som vigtig på trods af, at førstnævnte holder åbent i mange af de ferieperioder, vi kender fra skolen. Det knytter sig igen til en bestemt idealiseret opfattelse af familien, mange lever efter, nemlig som et trygt og aflastende helle. Den faktiske familie, de fleste lever med, er imidlertid sjældent lig idealet. Det påpeger Löfgren (1996) fx, og det indfanges af Gillis' skel mellem "families we live with and by" (1997). Således tilskriver personalet det nogle gange belastende forhold i familien, når børn vender utidige tilbage efter en ferie. Da en pige fx klynkede efter efterårsferien, sagde de voksne til hinanden: *Så er vi i gang igen.* De fortalte, at pigen påvirkedes negativt af ferierne, hvor hun var sammen med sin autistiske søster.

Ligesom det altså ikke betragtes som godt for alle børn at holde ferie med familien, viser forskning (Bach et al 2020, DR 2025) også, at ikke alle tidspunkter anses for gode at holde fri med sine børn.

I skolen problematiseres fx for mange fridage udenfor de officielle ferier. Tilsvarende var personalet i Vestby daginstitution skeptiske over for en mor, der holdt sit barn hjemme på de 'forkerte' tidspunkter. Barnet holdt ofte fri til hverdag, men blev i flere tilfælde krydset af til at komme i ferierne. Således syntes denne mor ikke at have "styr på tiden", hvilket ifølge Nissen (2024) er helt centralt i skolens tidsmoral, men tilsyneladende også daginstitutionens.

Forældrenes forestilling om og brug af børnehaven i ferien

For daginstitutionen er ferieafkrydsningen et spørgsmål om forvaltning af personaleressourcer. Dette fylder ikke meget for forældrene, der snarere har integreret daginstitutionen i familiens "tidspuslespil" (Westerling et al 2020:166). Afkrydsning på ferielister indgår i et komplekst familieliv, hvor logistik, arbejde, og forskellige medlemmers behov spiller en central rolle i organiseringen af tid. Flere forældre krydsede således deres børn af til at komme i daginstitution, selvom der var en forælder hjemme, fx mødre på barsel eller fædre uden lønarbejde. Flere forældre fortalte også, at de krydsede deres børn af til at komme, uden det var sikkert, at de kom. En mor forklarede, at deres børn nogle gange godt ville ned at lege med de andre, og så ville hun gerne have muligheden: *Det ville jo være megaærgeligt, hvis han gerne ville herhen og så ikke kunne, fordi vi ikke har sat kryds.* Også en far fortalte, at børnene kunne lide at være i børnehaven, hvorfor de godt kunne komme derhen, selvom andre i familien var hjemme. Børnehaven synes således at indgå i familiens planlægning af ferieperioder som et sted, børn gerne vil hen. Forældrenes overvejelser bygger på deres erfaringer med dagtilbuddet, men synes ligeledes at trække på forestillinger om fx børnefællesskaber som vigtige i børns liv (jf. Westerling et al 2020). Afkrydsningen indgår således i familiernes prioriteringer ift. at kunne skabe et godt børneliv, der tilgodeser børnenes behov for at være sammen med andre børn.

Det er dog ikke kun forestillinger om det enkelte børnehavebarns behov, der spiller ind på forældrenes afkrydsning. Tilmeldingen giver dem ligeledes en fleksibilitet i ferieperioderne. Et forældrepar ringede således til børnehaven tirsdag i uge 42 og sagde, at Karl, deres dreng, alligevel ikke kom i efterårsferien. I sommerferien var en anden dreng tilsvarende krydset af hele uge 27, men dukkede ikke op. Til gengæld var han i børnehaven under vores besøg i uge 28, hvor vi også mødte Karl, der fortalte, at hans storesøster var med deres far på arbejde. Selv havde han været hjemme og hygge en af dagene med sin søster og sin mor og en anden dag været hos sine bedsteforældre. Kort sagt virkede det ikke som om, at disse to drenge var i børnehaven hver dag i sommerperioden, men børnehaven indgik i familiernes netværk som aktivitets-, aflastnings- og/eller pasningstilbud.

Der er flere begrundelser for forældrenes prioriteringer, herunder at der er andre behov i familien. En mor forklarede fx, at når hendes to små drenge kom i daginstitution i ferien, så var det også for at skabe *tid til det individuelle barn* derhjemme, i dette tilfælde en storesøster og en baby. Her er familiens moraløkonomi på spil, hvor forældrenes ferietid fordeles, så nogle søskende kan få mere koncentreret forældretid. Desuden kan det, som vi har set, handle om, at forældrene skal på arbejde men også, at forældrene indimellem har brug for en fridag uden børn. Sidstnævnte gjaldt en af mødrene, hvis mand dog fortalte, at hun fik dårlig samvittighed, hvis hun var hjemme en dag, hvor den yngste var i børnehaven. *Men de kan jo godt lide at komme her*, sagde manden, der også fortalte sin kone, at det var godt for børnene, når hun var glad pga. sin fridag. Børnehaven tjener altså ikke kun til, at forældrene kan komme afsted på arbejde, men også til at tilgodese andre familiemedlemmers behov.

Elias (1992) og Zerubavel (1982) peger som sagt på, at øget mellem menneskelig afhængighed skaber stigende behov for standardisering og koordinering af tid. Ferielisterne kan ses som et eksempel på koordinering mellem daginstitution og familie men viser ligeledes, at daginstitutionen og familien har forskellige tidslogikker og hensyn, der præger måden at forvalte tiden. At krydse børn af til at komme i ferien indgår således i familiernes måde at tilrettelægge tiden i ferieperioder fleksibelt og indgår i en kabale om familiens tid, hvor der skal tages hensyn til både forældres arbejde og forskellige familiemedlemmers behov. Familien, ”vi lever med” (jf. Gillis), synes på denne måde – i en vis forstand - at afvige fra dominerende idealer om børnenecentreret forældreskab og tid til samvær.

Når børnehaven indrammes som rolig

Velfærdsstatslige institutioner, som børnehaver og skoler men også fx sygehuse, er præget af bestemte tidsstrukturer, skemaer og aktiviteter, der påvirker hverdagen og de måder, hvorpå ansatte og brugere anvender og forholder sig til tid (jf. Nissen 2024). Selvom dagtilbud ikke har faste skemaer som skolen, så er året, ugen og dagen organiseret med tilbagevendende begivenheder og planlagte aktiviteter, der følger bestemte tidsrytmer. Hverdagen er således præget af forholdsvis fastlagte og voksenstyrede pædagogiske aktiviteter, måltider og leg - der ofte følger bestemte tidspunkter på dagen, og som koordinerer tiden på stuen, på tværs af daginstitutionen og fordelingen af personalets tid.

Clark (2022) påpeger som sagt, at vi lever i et højhastighedssamfund med en stærk fremtidsorientering. Det præger også de måder, man bedriver pædagogik, hvor fremtidige mål kommer til at overskygge nutidige aktiviteter. Nuet bliver en slags før-fremtid, der må tages i brug for fx at gøre børn parate til det næste. Clarks arbejde refererer til en britisk kontekst, hvor disse ting er mere udtalte, men vi ser lignende tendenser i Danmark. Også danske børn skal hele tiden gøres parate til det næste: i børnehaven skal de fx forberedes til skolen; i

skolen til ungdomsuddannelse etc. Tidspres og travlhed kendetegner ikke bare dagtilbud og skoler, men også fx sygehuse. Plough Hansen (1995) påpeger som sagt, at hvis først sundhedspersonalet har indrammet en dag som travl, så bliver adfærden derefter. Det gælder også, selvom de vilkår, der så ud til at skabe en travl dag – nye patienter, sygdom blandt personalet mm. – alligevel ikke gør sig gældende.

Ligesom på sygehuset synes de fleste dage i børnehaven at være indrammet som ”travle”. Det pædagogiske personale oplever ofte et tidspres og anlægger et utålmodigt blik på børnene, dels i forhold til at nå både planlagte pædagogiske aktiviteter og måltider til tiden, dels i forhold til, at børnene når at blive klar til skole. I ferieperioder viste tidsorganiseringen sig imidlertid at være ændret, ligesom aktiviteterne var andre. Hverdagens travlhed synes til en vis grad at være udskiftet med en rolig ramme. Desuden er eksplicit skoleforberedende aktiviteter stort set fraværende og erstattet af mere lystbetonede. Lederen fortalte således, at de i ferieperioder ikke laver de sædvanlige aktiviteter. Hvad de så laver, holder de lidt hemmeligt, for *ellers kommer der bare flere børn*. Færre børn betyder altså mere tid til særlige aktiviteter. En af de ansatte fortalte således, at hun *elsker at være i institutionen i de her stille perioder, hvor der er tid*. Andre beskrev tilsvarende ferieperioden som en tid, de *nyder*, og hvor det er mere *roligt*. Således tænkes og italesættes ferieperioderne som rare, stille og tidsfulde, hvilket præger personalets praksis, og det er i den forstand, vi taler om en rolig rammesætning.

Hvor morgenstunden og formiddagen i hverdagen ofte er kendetegnet ved faste voksen-styrede fællesaktiviteter af en bestemt varighed, synes der i ferieperioderne at være mere tid til spontane aktiviteter mellem børn og personale. Fx legede en voksen både tirsdag og onsdag formiddag i uge 42 længe sammen med bare to drenge. Da vi ankom tirsdag kl.8.40, var de fx i gang med at bygge med Kapla klodser, og det gjorde de frem til kl.9.25. Således legede de to drenge og den voksne sammen i mindst 45 minutter. Til dagligt er sådanne aktiviteter typisk langt kortere, ligesom de ofte bliver afbrudt, når kollektive pædagogiske aktiviteter skal finde sted. I ferieperioderne synes der derimod at være tid til at lade spontane aktiviteter tage tid, uden at man behøver at haste videre til det næste. Det illustrerer, hvorledes ferietiden er præget af et langsommere tempo, og altså hvad det betyder, at den er indrammet som rolig.

Vi oplevede endnu et eksempel på denne tidsfuldhed, dvs. åbne og uafbrudte stunder (jf. Clark 2022), i dagene lige op til jul, hvor skolen var lukket. Her sad en voksen længe med et barn på skødet, mens barnet legede læge og undersøgte vedkommende med et legetermometer. I det hele taget kan meget af det, der foregik, karakteriseres som langsom pædagogik. Det betyder ikke fravær af aktivitet, men tid til andre slags aktiviteter. F.eks. blev der tid til en særlig aktivitet på en af stuerne efter nytår, mens mange stadig holdt juleferie, og der endnu var få børn i institutionen. Her satte en voksen sig i en sofa, mens

børnene stimlede sammen omkring hende for at få pailletter på neglene. Den voksne fortalte senere, at de ikke kunne have gennemført aktiviteten, hvis alle børnene havde været der: *Sådan noget kan man, når de er få*, fortalte hun og fortsatte: *Man kan lave andre ting, end man plejer*. Færre børn betyder altså mindre stram tidskoordinering og mulighed for mere tidskrævende aktiviteter, hvor der i højere grad kan drages omsorg for det enkelte barn.

Frokosten i dagene op til jul og lige efter nytår var heller ikke så fast struktureret som til hverdag, hvor relativt store grupper af børn på kort tid skal bespises samtidigt. Som Elias m.fl. er inde på, så medfører mange mennesker sammen pres på timingen, og til hverdag er frokosttiden nøje tilrettelagt, og børnegrupperne spiser på deres respektive stuer. I ferierne skal færre bespises, og strukturen er løsere. Da flere personalemedlemmer selv afvikler ferie, er stuerne ofte slået sammen, og de voksne drøfter, hvor de skal spise frokost. Det ser i det hele taget ud som om, at måltidet både i form og indhold er lidt anderledes i ferieperioderne: tirsdag i uge 42 spiste børnene fra 'storegruppen' fx frokost med SFO'en. De fik risengrød med kanelsukker til frokost og lidt senere stod den på nybagte kanelsnurrer. Og torsdag i samme uge lavede de mad over bål.

Under et af vores besøg i juli blev frokosten tilsvarende indtaget som picnic på tværs af grupperne. I et stort område foran en af stuerne, blev der lagt tæpper på gulvet, hvor børnene skulle sidde og spise. En voksen stod i en åbning til køkkenet og lavede dej, som børnene senere skulle forme til boller en for en. De andre voksne agerede nærmest tjenere og gik rundt med en kurv med små sandwich og fade med agurker og gulerødder, som de serverede for børnene. Siden stillede de sig op ad væggen med maden, og børnene kunne komme hen og få mere. Det syntes at være børnenes fest og havde en liminal karakter (jf. Turner 1967), hvor den institutionelle hverdagsramme var sat på standby. Dette gælder mere generelt ferietiden i daginstitutionen, hvor "flydende tid" (Zeruvabel 1979) erstatter hverdagens industrielle tid.

Børnehaven som udmattende arbejde for børn

Overordnet set virker ferie i daginstitutionen som en win-win-situation. Familien aflastes, personalet har mere tid, og børnene kan lege og have det sjovt med andre. Børnene havde imidlertid blandede erfaringer med ferietid i børnehaven. Nogle så ud til at trives, mens andre gav udtryk for en mere sammensat oplevelse, hvor børnehaven både bød på gode stunder, men også udmattede dem. Flere af sidstnævnte havde forældre, der var hjemme sammen med nogle af deres søskende, mens de selv var i børnehave. De skulle altså ikke i børnehave, fordi begge forældre skulle afsted på arbejde. Og som tidligere indikeret, skulle de heller ikke i børnehave for at kunne følge med ift. skoleforberedelse. De skulle i børnehave, fordi forældrene så den som et sjovt sted for børn at være, og fordi det aflastede familien og frigav tid.

Sidstnævnte var næppe noget forældrene sagde til børnene, hvorfor man må formode, at forældrene argumenterede med det sjove. Under et af vores besøg i uge 42, sagde en dreng i hvert fald til en voksen: *Det er sjovere at være derhjemme.* Han fortalte videre, at hans lillebror og storesøster var derhjemme med deres mor. *Men din lillesøster er i vuggestuen, sagde den voksne, og når du går i skole, kan det være, du også får lov at blive hjemme. Og du skal jo snart i skole.* Således bekræfter den voksne barnets opfattelse af, at det er mere attraktivt at være hjemme i ferieperioden. Denne opfattelse synes ligeledes at blive understreget op til påskeferien. Da vi skulle ind fra legepladsen, blev børnene råbt op, men de pjattede og svarede fjolleting i stedet for ja, når deres navn lød. På et tidspunkt sagde en pædagog, at hvis de ikke gjorde det ordentligt, så fik de ikke påskeferie: *Så må I blive og arbejde i børnehaven.* Den voksne sagde det med et glimt i øjet og en venlig stemme. Alligevel var det ikke første gang, vedkommende omtalte børnenes tid i børnehaven som arbejde, og samtidigt blev det indikeret, at det kan betragtes som straf ikke at få ferie. Således synes i hvert fald disse to personalemedlemmer at være præget af en industriel tidsofattelse (Wajcman 2015). Arbejde måles op i tid, og tiden i institutionen er lig med arbejde. Det lader til, at de overfører dette på børnene, som de synes fortjener 'at holde fri' fra institutionen, vel at mærke på de rigtige tidspunkter, så det er synkroniseret med personalets arbejdsrytmer.

Som før nævnt, synes tempoet i ferietiden at være mindre hektisk og med bedre tid til leg og spontane aktiviteter. Ikke desto mindre er der flere børn, der også i ferietiden giver udtryk for, at det kan være udmattende at være i børnehaven. I uge 7 i februar observerede vi fx en dreng sidde på en pædagogs skød i en sofa med høje gavle, der dæmper lyden og skærmer for de andre. På et tidspunkt faldt han i søvn. Vi spurgte pædagogen, hvad der var med ham. *Han kommer bare meget tidligt,* svarede hun og fortalte videre, at han den pågældende dag allerede var kommet kl.7. Tilsvarende virkede en pige lidt udmattet efter frokost og intens leg. Også hun satte sig over i en sofa med høje gavle. *Er du træt?* spurgte en af pædagogerne hende og svarede selv: *Det er også hårdt at gå i børnehaven.* Ligesom det gælder føromtalt dreng, er børnehaven - heller ikke i ferieperioden - nødvendigvis et sjovt og afslappende sted at være for denne pige. I hvert fald ikke hele tiden. Selvom ferietid i børnehaven var forbundet med et langsommere tempo, så kan ferietiden ligesom hverdagen være udmattende. Dels er afskærmningssofaerne stort set den eneste mulighed for at trække sig fra aktiviteter og sociale sammenhænge. Dels er der større uforudsigelighed i børnene legerelationer, og dagene kan opleves som lange og med ventetid, som vi efterfølgende skal se.

I skolesommerferien havde børnehaven som sagt åbent alle uger på nær to. Ligesom de andre ferieperioder bød sommerferien på nye legemuligheder, bl.a. på tværs af alder og mellem søskende. For nogle kunne det dog være lidt svært, hvis de børn, de legede med til hverdag, holdt ferie. Det forekom også ret uforudsigeligt hvilke børn, der var i børnehaven hvornår.

Flere familier brugte også her børnehaven 'on and of' og krydsede børnene af til at komme, selvom de ikke nødvendigvis gjorde det. Buster, som vi kalder en af drengene, syntes fx at stortrives i hverdagen, men tullede alene rundt en dag i juli. En af de kammerater, han tidligere havde leget meget med, var sammen med en ny, og hans anden gode ven var der ikke. Det lykkedes ham dog at finde sammen med en tredje dreng, Stinus, om en moon-car med anhænger. På et tidspunkt ville Stinus dog ikke længere have anhænger på og kørte afsted alene, hvilket efterlod en trist Buster tilbage. *Hvad skete der?* spurgte en voksen, der sad i nærheden. Lidt efter vendte Stinus sig om og kiggede efter Buster. Vi foreslog Buster at løbe hen til ham. Senere kunne man høre Stinus sige: *Buster, ikke lige nu*. Selvom de voksne fremhæver muligheden for leg med kammerater i en løsere tidsstruktur i ferieperioden, så kan det også betyde usikre legerelationer, hvor man skal finde nogen at hægte sig på. I det hele taget er bagsiden af den løsere struktur mere uforudsigelighed i børnenes sociale relationer.

For nogle af børnene synes langsommelighed heller ikke nødvendigvis at være et plus. I hvert fald ikke, når det bliver til ventetid. En dreng fortalte fx, at det var hans fødselsdag, og han spurgte gentagne gange, hvornår klokken var et. Klokken et kom hans mor nemlig og hentede ham og hans bedste ven for at tage dem i Sommerland. Siden frokost syntes han således at have været i en venteposition, hvor tiden dannede forgrund og blev bemærket. Ved 12-tiden satte han sig ved et bord-bænkesæt i nærheden af legepladsens gitterport. Han spurgte igen, hvor lang tid der var til klokken et. Andre dage var det andre børn, der så frem til ferieaktiviteter med familien. En anden dreng fortalte fx, at han senere på måneden skulle i forlystelsespark med sin mor. Han sagde gentagne gange, at han glædede sig til om ti dage, hvor han skulle i Tivoli med hende. Og en tredje dreng fortalte, at han senere på sommeren skulle til Tyskland og bo i sin bedstemors hus. Således er børnehaven i ferieperioder altså også lig med ventetid ift. ferieaktiviteter med familien. Det virker til, at der sker noget med børnenes tidshorisont og tidsorienteringer, hvilket påvirker oplevelsen af tiden her-og-nu. Langsommeligheden i nuet transformeres subjektivt til en anden slags tid, nemlig ventetid, hvor tiden nogle gange går for langsomt. Eksemplerne viser, at ventetid både kan være forbundet med forventningens glæde, men også med utålmodighed, og således er langsom pædagogik ikke altid godt set med børneøjne.

Ferie i og med familien

Også hvad angår ferie i familien, kan der være forskel på forestillinger og erfaringer. Forældrene i nærværende studie, forbinder ofte familieferie med at komme ned i tempo, være sammen og bruge tid med hinanden. Reklamer skaber tilsvarende billeder af muligheden for 'kvalitetstid' og at lade batterierne op (Löfgren 1999, Hall & Holdsworth 2016). Alt sammen afspejler et samfundsmæssigt ideal, der betonere familieferiens samværsformer og fælles aktiviteter som noget positivt og en pausering af hverdagens rytme.

Men ferietid i familien synes i praksis også at være præget af konflikter, skuffede forventninger og ind i mellem travlhed (Löfgren 1996, 1999). Man kan som sagt skelne mellem den faktiske familie ”vi lever med” og så den ofte idealiserede forestilling om familien, ”vi lever efter” (Gillis 1996).

Ferie i familien involverer ikke nødvendigvis rejser eller ’store’ ting men er et afbræk fra hverdagens rutiner, som ideelt indebærer et andet tempo og en anden rytme (Hall & Holdsworth 2016). Alligevel svarede en mor lidt beklemt, *ikke rigtigt*, da vi spurgte, om de skulle noget spændende i vinterferien. Vores spørgsmål og måden, hun besvarer det på, indikerer jo, at ferie kan forbindes med særlige aktiviteter. Udover samværet i den helt nære familie hjemme, blev der i ferien typisk prioriteret tid til at besøge eller få besøg af slægt og venner. Dette medførte ofte ture rundt omkring i Danmark, men kunne også være bevæggrund for udenlandsrejser. Både børn og forældre berettede således om ture og rejser samt samvær med bedsteforældre, søskende, fætre og kusiner. Derudover berettede især flere af børnene om særlige lyst-orienterede aktiviteter, som de forbandt med ferie: besøg i Tivoli og andre forlystelsesparker, at være ude at spise eller få flere søde sager derhjemme, nyt legetøj mm.

Forældrene fortalte som indikeret også bare om ferie som noget med at være hjemme og have tid til hinanden i et langsommere tempo og en mere rolig rytme. I lighed med daginstitutionen blev ferietid hjemme indrammet som rolig (jf. Ploug Hansen 1995), men med en betoning af tid til samvær: *Så vi [er] alle sammen samlet i ferien*, fortalte en mor fx. Generelt berettede forældrene om tid til at sove længe, spise morgenmad senere, gå rundt i nattøj, se mere tv, tilbringe tid sammen i haven etc. Sidstnævnte kunne også handle om at involvere børnene i fælles praktisk arbejde. Om fælles havearbejde sagde en mor fx: *Det er en god måde at være sammen på*. Tidsfuldheden hjemme kan altså både handle om fred og ro, men også om at gøre noget praktisk sammen, og disse to idealer går ikke nødvendigvis op.

Idealet om fælles praktisk arbejde fik vi yderligere indblik i, da vi besøgte en familie i påskeferien. Først sad vi og snakkede med forældrene, Mads og Vera, mens drengen, Tristan, legede i nærheden, og hans storebror spillede på keyboard. Siden tog vi med familien til *arbejdsdag* i et kollektivt kulturhus i nærheden. Det fremgik af et program, der hang på væggen, at der hver dag fra lørdag til og med onsdag var praktisk arbejde indtil kl.16 og herefter hygge. Mads og Vera lagde vægt på, at børnene skulle deltage i arbejdet, og Mads spurgte, om børnene ikke følte sig som del af kulturhuset. Allerede hjemmefra forsøgte han at overtale Tristan til at hjælpe ham med en opvasketjans, han havde denne formiddag. Det lykkedes dog ikke, og mens Mads og Vera gik i gang med deres arbejdsopgaver, sad Tristan og malede i en bog. Han klagede over, at ingen af forældrene ville være sammen med ham, og han søgte flere gange deres opmærksomhed: *se Vera, hvad jeg har malet*. Kort sagt ser det ud til, at Tristans forældre ligesom et andet forældrepar vægter børnenes deltagelse i praktiske arbejdsopgaver.

Både forældre og personale i børnehaven bruger altså ordet 'arbejde' om nogle af børnenes gøremål. Selvom det i begge tilfælde handler om ulønnede aktiviteter, dækker det ikke over det samme. Når personalet taler om børns arbejde, forbinder de det med sociale aktiviteter og sammenhænge udenfor hjemmet, der i længden kan blive udmattende. Når forældrene taler om børns arbejde i familien, handler det om deltagelse i praktiske opgaver, der ifølge forældrene skaber social tilknytning. Forældrene lægger i det hele taget vægt på deltagelsen i sociale aktiviteter i ferierne. En anden familie var fx med i et netværk, hvor mødre og børn mødtes i ferieperioder og overnattede i en skovhytte i nabokommunen, ligesom enkelte familier var del af religiøse fællesskaber, hvor gudstjenester men også ture med overnatning kunne indgå som ferieaktivitet. Ferietid indbefatter således samværsformer og måder at anvende tid på, der understøtter familien som et fællesskab og del af større fællesskaber, men som i mindre grad i praksis synes at afspejle idealet om langsomt tempo og rolig rytme.

At familien er et fællesskab, hvori der også indgår former for arbejde, fik os til at gentænke, hvorfor nogle forældre sender deres børn i børnehaven i ferierne, specielt når man sammenholder det med den roligere ramme, der i et vist omfang kendetegner børnehaven i ferieperioderne. Selvom børnehaven ikke skilter med dette, har nogle af familierne måske luret det. En af de mødre, der gik hjemme på barsel og sendte sit børnehavebarn i institution, er selv uddannet pædagog og kender formentligt rammerne. Samtidigt kan det at gå hjemme på barsel betragtes som en form for arbejde. I hvert fald er der praktiske og omsorgsmæssige gøremål med babyen, også i ferierne. I sidstnævnte familie var faren desuden ved at videreuddanne sig, hvilket kan ses som vidensarbejde, der en stor del af tiden foregår derhjemme. Samtidigt havde familien fire børn (under 10 år) og var ofte ramt af influenza, forkølelse mm. Måske vurderede forældrene derfor, at ferieperioderne bød på mere ro i børnehaven.

Også i en anden familie var der en baby i hjemmet. Desuden arbejdede faren på en total ombygning af deres hus, når han kom hjem fra sit job. Igen kan det tænkes, at forældrene vurderede, at børnehaven i ferieperioderne bød på mere ro. Ligeledes havde en 'hjemmegående' far stået i spidsen for en husombygning, der nu syntes fuldendt. Dengang lavede vi også feltarbejde i børnehaven, og her beskrev en af pædagogerne hjemmet som et sted uden opdragelse. I '23-'24 betragtede personalet det helt anderledes, og således spiller tidspunktet i en families livscyklus en rolle ift. dens moralske status. I '23-'24 ansås disse forældre for gode, hvilket givetvis blev styrket af, at det sidste børnehavebarn holdt meget ferie. Imidlertid så vi barnet i børnehaven i juli, selvom faren var derhjemme. Der var dog formentligt stadig praktisk arbejde forbundet med huset, og desuden var et af familiens børn handicappet. I nogle af de andre hjem var der ligeledes handicappede eller syge familiemedlemmer, som krævede ekstra tid, mere omsorgsarbejde og indebar moraløkonomiske prioriteringer. Således synes det vanskeligt at leve op til idealet om tidsfuldhed i familieferien, hvis ikke daginstitutionen bliver taget i brug.

Konklusion

Med tid som prisme og ved at stille skarpt på ferietid giver artiklen et nyt blik på samspillet mellem hjem og børnehave og de forestillinger om børn, daginstitution og familie, der knytter sig hertil. Ved at belyse små børns ferietid, hvor den anvendes, med hvem og på hvad, og de voksnes forestillinger om børn og ferie viser artiklen, hvorledes idealer om tidsfuldhed og samvær med familien flettes sammen med børnehaven og familiens praktiske liv med forskellige hensyn og tidslogikker. Fælles for personalet og forældrenes blik på ferietid i små børns liv er en betoning af et langsommere tempo, mindre fastlagt tidsstyring og mulighed for friere leg og samvær, som en form for børnelivs ideal. Det minder på mange måder om det, der associeres med den pædagogiske tradition i Norden, men som de seneste 20 år er kommet under pres. Ofte forklares dette med henvisning til et øget fokus på 'læring' (Bach et al. 2020), men som vi har set her, hænger det også sammen med institutionslogikker ift. koordineringen af mange menneskers behov. Til hverdag er det således den industrielle tidsopfattelse, der præger institutionspersonalet.

Familierne er i mange tilfælde præget af en mere multipel tid, hvor mange slags aktiviteter og 'tidsligheder' blandes og praktiseres samtidigt, hvorfor der er brug for fleksibilitet. Hvor forældrene tillægger daginstitutionen betydning som et godt sted for børns leg med kammerater, indgår den samtidig i håndteringen af et komplekst familieliv. I ferieperioderne er der stadig et tidspuslespil, der skal lægges, og daginstitutionen indgår som en vigtig brik. Den fungerer her som aflastning men også – i forældrenes øjne - som attraktivt aktivitetstilbud, hvor børn kan få dækket deres behov for samvær med andre børn. Dette forstærkes af, at daginstitutionen i ferieperioderne i højere grad end til hverdag lever op til forestillingerne om den. Som Elias og Zerubavel er inde på, medfører færre mennesker mindre standardisering. I børnehaven ser vi netop, at færre børn muliggør mere flydende tid, hvor aktiviteter får lov at være langsomme. Personalet indrammer dagene som rolige og med tid til at lege med og drage omsorg for enkelte børn.

Artiklen viser dog også, at det langsomme og mere flydende fra børnenes perspektiv ikke entydigt er noget godt. Det gælder fx, når dagene bliver for lange eller det langsomme bliver til ventetid, der skal overstås. Selvom børnehaven byder på hygge og sjov, så udmattes og udtrættes børnene, også i ferieperioderne. Det er derfor, noget af personalet omtaler det at gå i børnehaven som *hårdt arbejde*. Sådan fremstår børnehaven både som et hyggeligt og rart sted for børn at være i ferierne men også som en udmattende arbejdsplads, børnene har behov for ferie fra. Men ferien skal ifølge personalet afholdes på ganske bestemte tidspunkter, hvilket er kendetegnende for den industrielle tid, der dominerer institutionens tidsmoral. Således anses det både for dårligt at bruge daginstitutionen 'for meget' i ferieperioderne, men også at bruge den for lidt til hverdag. Gør familier begge dele betragtes de som moralsk suspekte og uden styr på tiden.

Når den institutionelle tidsmoral retter sig mod familien og forældrenes forvaltning af tid, så tyder det på, at tidsforvaltning- og koordinering både er et praktisk anliggende og en måde, hvorpå idealer om et godt børneliv formidles og forhandles mellem daginstitution og familie. Ferietid i små børns liv viser på den ene side, hvordan velfærdsstatslige organisationers blik på familier er spundet ind i idealer om samvær i familien, der ikke tager højde for det tidspuslespil, der præger familiers hverdag såvel som ferietid. På den anden side ignorerer forældrene med deres fleksible anvendelse af daginstitutionen i ferietiden de institutionelle behov for at udnytte begrænsede personaleressourcer bedst muligt. At forældre kan foretage den form for prioritering må ses i et bredere perspektiv. Den institutionelle tidsmoral synes at vægtlægge et ideal om ferietid som familietid, mens den tidsmæssige organisering, hvor daginstitutioner holder åbent i mange formelle ferieperioder, betoner forældres mulighed for at prioritere familiens tid – også når det ikke harmonerer med daginstitutionens behov og forståelse af familien som i mange tilfælde den bedste kontekst for små børns ferier.

Dil Bach, lektor, DPU, Aarhus Universitet og tilknyttet CeDif

Karen Ida Dannesboe, lektor, DPU, Aarhus Universitet og tilknyttet CeDif

Litteraturliste

Bach, D., Dannesboe, K.I., Ellegaard, T., Kjær, B., Kryger, N. & A. Westerling (2020). *Parate børn - forestillinger og praksis i mødet mellem familie og daginstitution*. Frederiksberg: Frydenlund.

Bateson, G. (1972/2000). *Steps to an Ecology of Mind*. Chicago: University of Chicago Press.

Brannen, J (2005). Time and the Negotiation of Work–Family Boundaries - Autonomy or illusion? *Time & Society*, 14 (1), 113–131

Clark, A. (2022). *Slow Knowledge and the Unhurried Child - Time for Slow Pedagogies in Early Childhood Education*. London: Routledge.

Dannesboe, K.I., Kjær, B & D. Bach (2020). Tid, tilpasning og konflikt. I: Bach, D., Dannesboe, K.I., Ellegaard, T., Kjær, B., Kryger, N. & A. Westerling (red.), *Parate børn - forestillinger og praksis i mødet mellem familie og daginstitution*. Frederiksberg: Frydenlund: 132-159

Darmon, M. (2017). Drafting the ‘time space’. Attitudes towards time among prep school students. *European Societies*, 20 (3), pp.525-548.

DR (2017) <https://www.dr.dk/ligetil/baggrund-skoleaarets-feriepauser>. Hentet januar 2025.

DR (2018) <https://www.dr.dk/nyheder/regionale/midtvest/naar-boern-holder-ferie-i-institution-familierne-er-pressede>. Hentet januar 2025.

DR (2025) <https://www.dr.dk/nyheder/indland/tidligere-skoleleder-langer-ud-efter-foraeldre-man-holder-selvfoelgelig-ferie-naar>. Hentet januar 2025.

Elias, N (1939/1994). *The Civilizing Process*. Oxford: Blackwell.

Elias, N. (1992). *Time: An Essay*. Oxford: Basil Blackswell.

Faircloth, C. (2014). Intensive parenting and the expansion of parenting. I: E. Lee, J. Bristow & J. Macvarish (red.), *Parenting culture studies*, New York, Palgrave Macmillan: 25-50.

Frykman, J. & Löfgren, O. (1979). *Den kultiverade människan*. Lund: Liber Förlag.

Gillis, J. (1997). *A World of Their Own Making - Myth, Ritual, and the Quest for Family Values*. Cambridge: Harvard University Press.

Hall & Holdsworth (2016). Family practices, holiday and everyday. *Mobilities* 11(2), 284-302.

- Lindgren, C. (2016). Time for good parenthood. A study of intercountry adoption assessment. I: Westerling, A., Sparrman, A., Lind, J. & K. I. Dannesboe (red.), *Doing good parenthood. Ideals and practices of parental involvement*. London, Palgrave MacMillan.
- Löfgren, O. 1996. The great Christmas quarrel. On the moral economy of family rituals. In: Frykman, J. and Löfgren, O. (ed). *Forces of habit. Exploring everyday culture*. Lund: Lund University Press: 103-118.
- Löfgren, O. (1999). *On Holiday: A History of Vacationing*. University of California Press.
- Nissen, K.S. (2024). "Styr på tiden." *En kulturanalytisk undersøgelse af de upåagtede tidsligheder i skolen*. Ph.d.-afhandling, DPU, Aarhus Universitet.
- Ploug Hansen, H (1995). *I grænsefladen mellem liv og død: en kulturanalyse af sygeplejen på en onkologisk afdeling*. København: Gyldendal.
- Turner, V. (1967). *A forest of symbols*. Ithaca, NY: Cornell University Press.
- Zerubavel, E. (1979). *Patterns of Time in Hospital Life*. Chicago: University of Chicago Press.
- Zerubavel, E. (1982). The Standardization of Time: A Sociohistorical Perspective. *American Journal of Sociology*, 88 (1), 1-23.
- Wajcman, J. (2015). *Pressed for Time. The Acceleration of Life in Digital Capitalism*. Chicago: University of Chicago Press.
- Westerling, A., Bach, D., Dannesboe, K.I., Ellegaard, T. & B. Kjær (2020). Familiepraksis og forældreperspektiver. I: Bach, D., Dannesboe, K.I., Ellegaard, T., Kjær, B., Kryger, N. & A. Westerling (red.), *Parate børn - forestillinger og praksis i mødet mellem familie og daginstitution*. Frederiksberg: Frydenlund: 160-184.